

ChesterRafi

משרד עורכי דין רפי צ'סטר

יום רביעי ז' תמוז תשע"ט
10 יולי 2019

לכבוד
איגוד הרבנים בישראל
ח.פ. 515869733

חוות דעת משפטית

1. אני, רפאל צ'סטר, עו"ד החתום מטה, נתבקשתי על ידי איגוד הרבנים בישראל לחוות את דעתי בעניין דג"ץ 5026/16 שניתן ביום 12.9.2017 בעניין הצגת בית אוכל ככשר למרות שלא ניתנה לו תעודת כשרות מאת הרה"ר לישראל.
2. חוות דעתי זו היא בכפוף להחלטת בג"צ בעניין ולאמור בו. אין בה כדי לגרוע מתוכנו ו/או להוסיף עליו כי אם לציין את האמור בו. ככל וקיימת סתירה בין האמור כאן לבית החלטת ביהמ"ש – החלטת בהימ"ש היא זו שגוברת. בכל מקרה של שאלה ו/או ספק יש לפנות לייעוץ משפטי.

וזאת חוות דעתי

1. הדיון הנוסף האמור מעלה התבסס על דיון קודם בו נדחתה עתירה שהוגשה בגין הצגת מצג הנחזה להיות כשרותי, שם סברו העותרים כי כל עוד אינם מציגים את המונח "כשר" ניתן להציב תעודה שניתנה על ידי גורם כלשהו בדבר איכות וכשרות המזון, זאת על אף שאין בידם תעודת כשרות מאת הרבנות הראשית לישראל.
2. בפסק דין קמא, נקבע כי יש איסור לבית עסק להציג **בכתב** מצג בדבר כשרות המזון אלא אם יש לבית העסק תעודת הכשר כדין, שניתן על ידי הרה"ר לישראל.
3. פסק הדין עמד בהגבלה לשנתיים ימים, לאחר מכן הגיע הדיון הנוסף שבפנינו.
4. בדיון הנוסף ביקשו העותרים לקבוע כי: בית אוכל יהא רשאי להציג את בית האוכל ככשר בכתב, ובלבד שאין בו כדי להטעות את הצרכן בדבר זהות הגורם שנותן את הכשרות במקום.
5. לאחר שביהמ"ש הנכבד בחן את הגישות האובייקטיביות והסובייקטיביות לרבות פרשנותם, הגיע לכלל מסקנה כי התכלית המונחת ביסוד החוק הנה להגן על צרכן המבקש לעצמו אוכל כשר.
6. **עמדת העותרים** הייתה כי הפרשנות הנכונה לסעיף 3(א) לחוק איסור הונאה בכשרות הנו כי סעיף זה אינו חל על בית עסק שאינו מחזיק בתעודת כשרות מאת הרבנות הראשית לישראל ומציג "מצג כשרותי" אחר שאין בו כדי להטעות את הצרכן בדבר זהות נותן

ChesterRafi

משרד עורכי דין רפי צ'סטר

תעודת הכשרות.

7. **עמדת המשיבים** הייתה כי גישה זו אינה מגשימה בצורה ראויה את תכלית החוק, משום שאין בו הגנה מלאה לאדם המקפיד על דיני הכשרות לבל ישלול. לטענתם, האיסור הנו גורף לכל הטייה או ביטוי כשרותי, כגון "משגיח כשרות", "כשרות אלטרנטיבית", "על פי כללי ההלכה", אלא למי שיש בידו תעודת כשרות יכול לציין את המונח "כשר", לרבות הטייתו השונות ומי שלא זכה בכך לא יוכל כלל לציין זאת בכל דרך שהיא.
8. **ביהמ"ש סבר כי אין שני שערים בלבד**, שער כשר ושער טרף, כפי עמדת העותרים והמשיבים, אלא קיים שער שלישי נוסף, לפיו יכול חנווני להעיד על מרכולתו. כלומר, בית אוכל יכול להציג מצג אמת בדבר המזון הנמכר בו. אלא שיש לכך סייגים כפי שיובהר לקמן.
9. אמת, כי אין בכך אישור לבית אוכל להציג את המזון ככשר, אולם אין בכך גם מניעה להציג מצג אמת בכתב, המפרט את הסטנדרטים עליהם הוא מקפיד, לרבות בדבר היגיינה, וכן אופן הפיקוח על שמירתם, מצג שיבהיר באופן ברור כי אין בידי בית האוכל תעודת הכשר מאת הרבנות הראשית לישראל, כאשר הצרכן יבחר כטוב בעיניו.
10. **כך גם לדעת כב' נשיאת ביהמ"ש מרים נאור**, ובהנחה שמדובר במצג אמת, אין מניעה כי בית אוכל יבהיר כי הבשר המוגש בו נרכש ממשחטה בעלת תעודת כשרות, כי הדגים המוגשים בו הנם כשרים וכי הקמח נופה בנפת משי בעלת צפיפות גבוהה. הבחירה אם לאכול במקום כזה היא של הצרכן בלבד. איש על פי העדפותיו ועל פי מידות ההקפדה עליהם הוא בוחר להקפיד.
11. **כב' השופט שוהם** הצטרף לעמדתה זו של כב' הנשיאה.
12. אכן, **כב' השופט נועם סולברג** הביע הסתייגות מפתיחת השער השלישי, שכן לדבריו, יש לשים דגש גם על ייתר וטיב החומרים המוגשים בבית האוכל לרבות אופן הכנתם. לפיכך סבור כי פתיחת השער השלישי עלולה לעורר מבוכה רבה בדבר הכשר והלא כשר, החוקי והבלתי חוקי באופן שנוגד את רוח החוק ותכליתו.
13. **המשנה לנשיאה כב' השופט אמנון רובינשטיין** סבור כי בפתיחת השער השלישי יש משום מדרון חלקלק של פתח קטן שעלול להיפתח לגדול יותר הימנו ואשר עלול להחטיא את מטרת ותכלית החוק, וכי לא כל מעוניין בכשרות עומד לקרוא את האותיות הקטנות ולפיכך עלול הוא לילך שולל אחר הטעיה. לפיכך, מצטרף אף הוא להתנגדות פתיחת השער השלישי.
14. **כב' השופטת א' חיות** סבורה כי יש לפתוח שער זה. לדבריה, אין לאפשר לבית אוכל להציג מצג כשרותי על כל הטייתו וכן לעשות שימוש בביטוי "על פי ההלכה", אולם מנגד אין לשלול מבית אוכל להעיד על מרכולתו – פירוט עובדתי הנוגע למזון הנמכר, ובלבד

ChesterRafi

משרד עורכי דין רפי צ'סטר

- שבעשותו כן יציין מפורשות כי אין בידיו תעודות כשרות לפי החוק.
15. **המשנה לכב' הנשיאה, השופט סלים ג'ובראן** סבור כי יש לפתוח את השער השלישי, שכן התכלית המונחת ביסוד חוק איסור הונאה בכשרות הוא תכלית חילונית ולא דתית. כב' השופט מרחיב על כך בדוגמאות לרוב, לרבות בדבר הפן האובייקטיבי והסובייקטיבי וכן לגבי אופן פרשנות החוק.
- השופט ג'ובראן סבור אם כן כי יש מקום לפתיחת השער השלישי וכי אין בכך משום הטעיית צרכנים, כל עוד המלל המוצג אינו מסמל "מצג כשרותי", **ובלבד שיצויין במפורש כי מקום העסק אינו כשר לפי הרבנות הראשית לישראל.**
- כך עוד, לדבריו, חובתה של המדינה לפעול למניעת מצב לפיו יעבור אדם על מצווה דתית בה הוא מאמין בשל הטעיית צד ג' כלשהו. אלא שהגשמתה של חובה זו ניתן לבצע באמצעות מספר דרכים, **האחת** באמצעות הגורם המדיני שאושר, קרי הרה"ר לישראל. **השניה** על ידי הגדרה עצמית של כשרות המחייבת פיקוח חיצוני. השלישית, (השער השלישי) באמצעות הגשמת 2 הדרכים ושילובם יחד זה בזה, על ידי המדינה תאסדר את שוק הכשרות לפי גישתה הרשמית בעוד אין מניעה לבית עסק להצהיר על סוג ההקפדה והפיקוח במקום עסקו – זאת בכפוף להבהרה שאינה משתמעת לשתי פנים כי המקום אינו כשר בהשגחת הרבנות הראשית.
16. אפשרות נוספת אותה מציע כב' השופט ג'ובראן היא שילוב של כלל הרגולציות הקיימות בעניין זה בעולם, באופן שהמדינה כמדינה יהודית תוכל באמצעות גוף מנהלי להתוות קו כשרותי נאה בעיניה, ואילו כמדינה דמוקרטית תאפשר לאותו מי שמעוניין והמחזיק בתפיסה דתית שונה להגשים את חופש הדת שלו באופן שיוכל להציג את מרכולתו בהתאם לאמונתו.
17. לסיכום דבריו, אין מניעה כי אדם ו/או בית עסק יציג בכתב מצג לפיו בית העסק אינו כשר בהשגחת הרבנות, וישתמש במלל, סמל או סימן המעיד על סוג הפיקוח ופרטיו, ובלבד שאותו סמל / מלל אינו מהווה מצג כשרותי.
- כך, אף אם ברבות השנים ניתן אכן יהיה לראות בכך כסמל או סימן המהווה מצג כשרותי, אין חשש שמצב זה יביא להטעיית צרכני הכשרות אותה ביקש חוק איסור הונאה בכשרות למנוע.
18. **כב' השופט חננאל מלצר** סבור כי יש לקבל את פתיחת השער השלישי כדברי כב' נשיאת ביהמ"ש.
19. במאמר מוסגר, ושלא מן האמור בדנג"צ, יצויין, כי היות והרבנות הראשית לישראל נותנת כשרויות גם לעסקים הפועלים בשבתות ומועדי ישראל, זאת בשל העובדה שחוק איסור הונאה בכשרות הנו חוק רגולטורי / ממלכתי, לפיו כל עוד המזון כשר, אף אם

ChesterRafi

משרד עורכי דין רפי צ'סטר

העסק פתוח בשבת אין מניעה ליתן כשרות, באו איגוד הרבנים בישראל ונותנת תעודות המאשרות לעסקים כי הם סגורים בשבתות ובמועדים שאינן תעודות כשרות – לאו דווקא חנויות לממכר מזון, כי אם כל בעל עסק הסוגר את העסק ביום המנוחה ובמועד. בכך וודאי שאין כל מניעה כאמור, ובלבד שמצויין האמור כי אין בכך מתן תעודת כשרות מאת הרבנות הראשית לישראל, או כי האישור הנ"ל אינו מהווה תעודת כשרות.

סיכום הדיון הנוסף בבג"צ:

20. הוחלט פה אחד לדחות את העתירה לדיון נוסף אותו ביקשו העותרים.
21. הוחלט ברוב דעות כי אסור לבית אוכל להציג מצג כשרותי כל עוד אינו מחזיק בתעודת כשרות מטעם הרבנות הראשית לישראל, אולם כן מותר לו להציג מצג אמת בדבר הסטנדרטים עליהם הוא מקפיד ואופן הפיקוח על שמירתם, כאשר יובהר מפורשות כי אין לבית העסק תעודת כשרות מאת הרבנות הראשית לישראל.
22. על מנת למנוע הטעיית הצרכנים, אוסיף ואציין כי מן הראוי שמילים אלו יהיו באותו גופן וגודל של רוב המלל באישור על דבר הפיקוח על המזון, כמו גם מניעה משימוש במילים "על פי ההלכה" וכיוצ"ב.
23. לשם המחשה ולשורת סיכום אציין כי על מנת להימנע ממצב לפיו בית העסק עובר על חוק איסור הונאה בכשרות, אין להציג בית אוכל ככשר כאשר זה לא קיבל תעודת כשרות מאת הרבנות הראשית לישראל, אולם יחד עם זאת אין מניעה כי בית האוכל יציג מצג אמת בדבר הסטנדרטים עליהם מקפיד בית העסק לרבות אופן הפיקוח על שמירתם.
24. המותר והאסור לגבי עבירה פלילית ושבעלי עסקים יכולים או לא יכולים להוציא נוסח כאמור.

<u>מותר</u>	<u>אסור</u>
סטנדרטים מחמירים	המילה "כשר" על כל הטייתו
בית האוכל מנפה כל כמות של קמח וכן את סוג הנפה בה הוא משתמש לרבות נפת משי בעלת צפיפות גבוהה	המילים "על פי ההלכה" ו/או "משגיח כשרות".
בית האוכל מסתייע ברב פלוני על מנת לוודא כי בית האוכל עומד בסטנדרטים עליהם בית האוכל מתחייב לרבות טיב, היגיינה ואיכות המזון.	כפי המצויין לעיל בחוות הדעת ובהחלטת ביהמ"ש.
אישור רב או כל גורם ליתן אישור כי הוא מפקח על בית האוכל כי הנו עומד בקריטריונים אותם הוא מציג.	

ChesterRafi

משרד עורכי דין רפי צ'סטר

פירוט המזון ואופן הכנתו – בישול לפי בית יוסף וכדו'. מתי בושל? האם הגיע במשלוח מפוקח. על ידי מי בושל ובאיזה כלים בושל. האם הבשר הוכשר כדן. האם העופות נמלחו ונשחטו כדן ועל ידי מי.	
כי בית האוכל מקפיד על ירקות עלים מפוקחים ו/או כיצד בית האוכל מנקה את הירקות ואת הירקות עלים אותם הוא מגיש	
אופן ברירת הקטניות על ידי בית העסק אותם הוא מגיש.	
בבית האוכל מוגשים רק דגים עם סנפיר וקשקשת / בפיקוח משרד הבריאות	
כי המזון צמחוני / טבעוני בלבד ללא גלוטן	
בכל תעודה ו/או אישור כזה חייב שיהיה מצויין כי לבית האוכל אין תעודת כשרות מאת הרבנות הראשית לישראל / ללא תעודת כשרות מטעם הרבנות.	

25. בית האוכל מסתייע ברב פלוני על מנת לוודא כי בית האוכל עומד בסטנדרטים עליהם בית האוכל מתחייב לרבות טיב, היגיינה ואיכות המזון

לסיכום:

26. בית אוכל יכול להציג מצג אמת בדבר המוצרים בהם הוא משתמש. פירוט המזון ואופן הכנתו, כגון בישול לפי בית יוסף וכדו'. מתי בושל. האם הגיע במשלוח מפוקח. על ידי מי בושל ובאיזה כלים בושל. האם הבשר הוכשר כדן. האם העופות נמלחו ונשחטו כדן ועל ידי מי. כי בית האוכל מקפיד על ירקות עלים מפוקחים ו/או כיצד בית האוכל מנקה את הירקות ואת הירקות עלים אותם הוא מגיש. לציין כי הוא מסתייע באמצעות רב או כל גורם אחר המוודא שבית האוכל עומד בקריטריונים אותם הוא מציג ועליהם הצהיר.

27. כאמור, על נוסח האישור להיות בלשון שאין בו כדי לגרום להטעיית הלקוחות ו/או אנשים שיטעו לחשוב שמא מדובר בתעודת כשרות או דומה לה ולפיכך יש לציין בנוסח בצורה מפורשת כי ההצהרה אינה מהווה תעודת כשרות מטעם הרבנות הראשית לישראל או כל גוף אחר.

ChesterRafi

משרד עורכי דין רפי צ'סטר

28. אכן, חוק איסור הונאה בכשרות אוסר על מתן כשרות בכתב, ולפיכך ככל שצויין כי המזון בעסק כשר, זאת תוך הדגש כי אין למקום תעודה מטעם הרבנות, יכול אדם לסמך על כך ויכול שלא.

29. נוסח האישור יכול שיהיה בנוסח הבא: "הננו לאשר בזאת כי (שם בית העסק) עומדת תחת פיקוחנו בהתאם להצהרותיו לעניין שמירת השבת והמזון. זאת, תוך מתן תוקף סביר לאישור, כאשר האישור חתום בחותמת וחתימה. ייתכן ואף מומלץ בתוספת הלוגרמה – למניעת זיופים.

30. לכך יש לצרף תצהיר מעו"ד עבור ייתר הצהרות בית העסק המוגבל בתוקף מסויים כגון ל- 3 עד 6 חודשים על מנת לוודא את אמיתות תוכן ההצהרה, בדבר הצהרות בית העסק כאשר ניתן להבליט בתצהיר לינק לסריקה בדבר הצהרות ו/או קריטריונים נוספים עליהם מצהיר בית העסק כדוגמת נהלי משרד הבריאות ו/או החמרות נוספות עליהם מקפיד בית העסק.

31. בהתאם לאמור, ההצהרה יכולה לכלול כותרת הנושאת את המילה "הצהרה", שם בית העסק וכתובתו. אני פלוני אלמוני מס' ת.ז. בעל / מנהל בית העסק לאחר שהוזהרתי לומר את האמת שאם לא כן אהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק מצהיר בזאת בכתב כדלקמן:

- בית העסק סגור בשבת וחג.
 - פירוט מוצרים לפי חלב / בשר – אם בשר, מהיכן הבשר מגיע ואופן השחיטה. אופן הבישול, האם הקמח מנופה וכיצד. האם נעשה במקום ברירת קטניות ובאיזה אופן.
 - האם נעשה שימוש בירק עלים.
 - האם המקום מתנהל בהתאם לקריטריונים של משרד הבריאות.
 - מאיזה כמות נעשה הפרשת חלה.
 - האם הופרשו תרומות ומעשרות.
 - האם לבית העסק מנות צמחוניות ו/או לבעלי רגישויות מסויימות כגון גלוטן.
 - האם החמץ נמכר כדין לרב מוסמך.
 - האם הבישול המקום נעשה לפי שיטת בית וסף.
 - האם בחנות נמכרים בגדים עם שעטנז.
 - האם יש תעודות משלוח לחומרי הגלם שנשלחים. האם מגיע בשר או כל מוצר אחר שלא באריזה ושלא עם אישור כשרות בכפוף לדין.
 - האם בית העסק מסתייע בשירותיו של גורם כלשהו לאכיפת ההצהרה כאמור.
 - האם ישנן סנקציות בגין אי עמידה בנהלים ו/או בהצהרות כפי שמתחייב בית העסק.
 - הדגשה כי לבית העסק אין כשרות מטעם הרה"ר לישראל בהתאם לחוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג – 1983.
32. בתצהיר יכול שיכלל גם נוסח כי כל הבישולים והמוצרים עם על פי חומרה מסויימת או

ChesterRafi

משרד עורכי דין רפי צ'סטר

הקפדה על נוהל מסויים, או בהתאם למסורת או עדה ספציפית.

33. האמור לעיל, לכאורה אינו מהווה עבירה פלילית תוך כדי הצגתו כפי הנוסח האמור.

34. זאת ובנוסף, יש לוודאות כי אין כל לינק ו/או ברקוד ו/או כל קישור כזה או אחר המפנה את הצרכן לאתר בו עולה חשש או הטעיה שמא מדובר בתעודת כשרות למזון בעוד מדובר בהצהרות בית העסק בלבד.

35. עוד יצויין כי אישור בדבר הפיקוח על המזון ועל שמירת השבת הניתן על ידי איגוד הרבנים בישראל לכלל העסקים (ולאו דווקא עסקי מזון) המצויין עליו כי הוא אינו מהווה תעודת כשרות בכלל ולרבות מטעם הרה"ר לישראל והעונה לאמור בחוות זו הכולל מניעת שימוש בסעיפים ובמילים האסורים לעשות בהם שימוש כאמור בדג"צ, אין מניעה להשתמש בו.

בכבוד רב,

רפאל צ'סטר, עו"ד